

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Гуманітарно-педагогічний факультет

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

**Завідувач кафедри
Соціальної роботи та реабілітації**

(назва кафедри)

Сопівник І.В.

(підпис)

(ПІБ)

“ ___ ” _____ 20__ р.

**БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ БАКАЛАВРА)**

на тему Соціальна робота з представниками ЛГБТ-спільноти
Спеціальність 231 Соціальна робота

Гарант освітньої програми

доктор педагогічних наук, професор

(науковий ступінь та вчене звання)

Демченко І.І.

(підпис)

(ПІБ)

**Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи (Керівник
дипломного проєкту бакалавра)**

доктор філософії, доцент

(науковий ступінь та вчене звання)

Григоренко Т.В.

(підпис)

(ПІБ)

Виконав

(підпис)

Ілляшенко Анастасія Сергіївна

(ПІБ студента)

КИЇВ – 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Соціальної роботи та реабілітації

Доктор педагогічних наук, професор Сопівник І.В.

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ПІБ)

« _____ » _____ 20__ р.

З А В Д А Н Н Я

**на виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи студенту (на виконання
дипломного проєкту бакалавра студенту)**

Ілляшенко Анастасія Сергіївна

Спеціальність _____ 231 «Соціальна робота»
(код і назва)

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи (дипломного проєкту бакалавра)

«Соціальна робота з представниками ЛГБТ-спільноти»

затверджена наказом ректора НУБіП України від «08» 04 2025 р. № 581 «С»

Термін подання завершеної роботи (проєкту) на кафедру «20» травня 2025 рік
(рік, місяць, число)

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи (дипломного проєкту бакалавра)
наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених; матеріали періодичних видань; навчальна та довідкова література з теми дослідження.

Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Дослідити поточний стан правового забезпечення та соціальних послуг для ЛГБТ-людей в Україні.
2. Виявити основні форми дискримінації та бар'єри, з якими стикається ЛГБТ-спільнота у повсякденному житті.
3. Проаналізувати діяльність неурядових організацій та ініціатив, спрямованих на підтримку ЛГБТ-людей.
4. Розробити рекомендації для громадських організацій щодо покращення соціальної підтримки ЛГБТ-спільноти.

Дата видачі завдання «13» вересня 2024 р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи
(Керівник дипломного проєкту бакалавра)

_____ (підпис)

Григоренко Т.В.
прізвище та ініціали

Завдання прийняв до виконання _____

Ілляшенко А.С.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ.....	6
1.1. Визначення та специфіка ЛГБТ-спільноти.	6
1.2. Психологічні аспекти прийняття себе та підтримки ЛГБТ-людей.....	11
Висновки до першого розділу.	15
РОЗДІЛ 2. ПРОЯВИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНЕ ЖИТТЯ	17
2.1. Форми та рівні дискримінації ЛГБТ-людей.....	17
2.2. Соціальні стереотипи та їх вплив на ставлення до ЛГБТ-спільноти.....	23
2.3. Психологічні наслідки дискримінації: стигматизація та внутрішня гомофобія.	30
Висновки до другого розділу.	34
РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА СТИГМАТИЗАЦІЇ	36
3.1. Роль соціальних інституцій у підтримці ЛГБТ-людей.	36
3.2. Громадські організації: міжнародний та український досвід.	40
3.3. Розробити рекомендації для громадських організацій щодо підтримки ЛГБТ-спільнот.....	44
Висновки до третього розділу.	48
ВИСНОВКИ.....	50
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА.	52

ВСТУП

Надання соціальної підтримки ЛГБТ-спільноті є важливою темою в сучасному українському суспільстві. Незважаючи на поступове покращення ставлення до ЛГБТ-людей, значна частина спільноти все ще стикається з дискримінацією та упередженнями. За даними Київського міжнародного інституту соціології, у 2024 році 70,4% українців вважають, що ЛГБТ-люди повинні мати ті самі права, що й решта громадян України, що на 3,1% більше, ніж у 2023 році, та на 6,7% більше, ніж у 2022 році.

Незважаючи на поступове покращення ставлення до ЛГБТ-людей, значна частина спільноти все ще стикається з дискримінацією та упередженнями. За результатами опитування, 41% людей зазначають, що стикалися з дискримінацією, 23% вагаються з відповіддю, а 20% вважають, що не стикалися з такими випадками. Це свідчить про наявність серйозної проблеми, яка потребує всебічного аналізу та розробки ефективних механізмів соціальної підтримки. До того ж попри певний прогрес у ставленні до ЛГБТ-людей, дослідження показують, що дискримінація залишається поширеним явищем. Наприклад, у 2022 році було зафіксовано 105 випадків дій на ґрунті гомофобії, трансфобії та дискримінації, з яких 31 випадок – з боку представників окупаційної влади, інші – на підконтрольній Україні території.

Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану та розробка програми соціальної інтеграції представників ЛГБТ-спільноти. Для досягнення цієї мети будуть поставлені такі завдання:

1. Дослідити поточний стан правового забезпечення та соціальних послуг для ЛГБТ-людей в Україні.
2. Виявити основні форми дискримінації та бар'єри, з якими стикається ЛГБТ-спільнота у повсякденному житті.
3. Проаналізувати діяльність неурядових організацій та ініціатив, спрямованих на підтримку ЛГБТ-людей.
4. Розробити рекомендації для громадських організацій щодо покращення соціальної підтримки ЛГБТ-спільноти.

Об'єктом дослідження є процес соціальної інтеграції представників ЛГБТ-спільноти у суспільстві.

Предмет: соціальна робота з представниками ЛГБТ-спільноти.

У дослідженні будуть використані такі методи:

- Аналіз нормативно-правових актів та офіційних документів, що стосуються прав ЛГБТ-людей.
- Соціологічні опитування та інтерв'ю з представниками ЛГБТ-спільноти та експертами у сфері прав людини.
- Контент-аналіз матеріалів засобів масової інформації щодо висвітлення тематики ЛГБТ.
- Вивчення досвіду діяльності неурядових організацій, які надають підтримку ЛГБТ-людям.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ

1.1. Визначення та специфіка ЛГБТ-спільноти.

ЛГБТ – це акронім, який позначає в собі лесбійок (Lesbian), геїв (Gay), бісексуалів (Bisexual) та трансгендерів (Transgender). Цей термін почав використовуватися з 1990-років, проте він є адаптацією. Раніше даний термін мав назву ЛГБ, він почав використовуватися у середині-наприкінці 1980-х років та замінив термін гей-спільнота. [53] До появи терміна «ЛГБТ» використовувалися різні поняття для позначення людей з нетрадиційною сексуальною орієнтацією. У 1924 році німецький астролог, письменник і психоаналітик ввів термін «гомофілія», що походить від грецького «любов до однакового», який почав використовуватися для опису гомосексуальних людей. [53]

У другій половині ХХ століття, зокрема в 1950-1960-х роках, цей термін набув популярності, через те що багато активістів вважали, що слово «гомосексуальність» занадто сильно акцентує увагу на сексуальності, тоді як «гомофілія» підкреслювала емоційну та романтичну складову стосунків. Паралельно з цим у першій половині ХХ століття в англійській гомосексуальній субкультурі починає активно використовуватися слово «гей» для позначення гомосексуальних чоловіків. Воно набуло поширення в США та Західній Європі у 1950-х роках, а до 1990-х стало загальноживаним навіть у пострадянських країнах. [53] Безпосередньо акронім «ЛГБТ» почав формуватися у 1980-х роках. Спершу використовувалося скорочення «ЛГБ» (лесбійки, геї, бісексуали), проте вже в 1990-х до нього додалася літера «Т», яка позначала трансгендерних людей.

Таким чином, термін «ЛГБТ» став більш інклюзивним та охоплював ширший спектр ідентичностей. У сучасному світі термін «ЛГБТ» є не лише позначенням спільноти, а й важливим символом боротьби за рівноправ'я та соціальну справедливість. Історія ЛГБТ-спільноти має глибоке коріння, починаючи з перших згадок про гомосексуальність у стародавньому світі. Проте

довгий час ця історія ігнорувалася або навмисно приховувалася. Лише з 1970-х років вона почала активно досліджуватися істориками. [53] Наприклад Стародавній Греції гомосексуальні стосунки, особливо між дорослими чоловіками та юнаками, сприймалися як звична частина культури, та й в Стародавньому Римі подібні зв'язки також існували, хоча й з певними соціальними обмеженнями. Водночас у багатьох інших суспільствах гомосексуальність могла жорстко засуджуватися – наприклад, у середньовічній Європі вона часто каралася смертю. У XVI-XVIII століттях, під впливом релігійних і моральних норм, ставлення до ЛГБТ-людей стало ще більш репресивним. В епоху Ренесансу та Просвітництва можна знайти згадки про певну терпимість, але загалом суспільство продовжувало сприймати гомосексуальність як девіацію або гріх. [53]

Поворотним моментом для ЛГБТ-спільноти став XX століття. У 1920-30-х роках у Німеччині діяли організації, які виступали за права гомосексуалів, такі як Інститут сексуальних наук під керівництвом Магнуса Хіршфельда. Проте з приходом нацистів до влади всі подібні ініціативи були знищені, а самі ЛГБТ-люди стали жертвами репресій та переслідувань. Ситуація почала змінюватися після Другої світової війни. Перші організовані рухи за права геїв з'явилися в США та Європі в 1950-х і 1960-х роках, такі як Mattachine Society і Daughters of Bilitis. [53] Вони довели, що гомосексуальні особи є рівноправними членами суспільства, а не беззаконними чи психічно хворими. Після Stonewall Riot 1969 року, який відбувся в нью-йоркському гей-барі Stonewall Inn, де клієнти нарешті повстали проти постійних поліцейських облав і переслідувань, офіційно став початком активних вимог рівності та законодавчих змін з боку ЛГБТ-руху. Наступні кілька десятиліть ознаменувалися тривалою боротьбою за шлюб, право на усиновлення дітей, захист від дискримінації та право трансгендерних осіб на саморегуляцію своєї гендерної ідентичності. [53]

Специфіка ЛГБТ-спільноти полягає в унікальному досвіді, який формується під впливом соціальних норм, законодавчого регулювання та культурних установок. Ця сама спільнота охоплює людей з чимось іншим, ніж

гендерна ідентичність і сексуальна орієнтація, які вважаються нормативними; він має власний набір культурних символів і традицій, а також мережі підтримки, які надають членам допомогу в процесі самосприйняття та соціалізації. [53] Ще одним дуже важливим аспектом цієї спільноти є створення безпечних просторів – реальних і віртуальних – де вираження ідентичності не засуджуються і можуть бути вільно сформульовані. Додатковим компонентом є процес самореалізації та прийняття, який може тривати роками та пов'язаний із психологічними та соціальними перешкодами.

Як правило, кожна спільнота має свої особливі соціальні потреби залежно від своєї специфіки. ЛГБТ-спільнота не є винятком, адже її представники стикаються з унікальними викликами у суспільстві, що впливає на їхні соціальні запити та потреби. Ці потреби формуються під впливом як зовнішніх факторів, таких як суспільні стереотипи, дискримінація чи правовий статус, так і внутрішніх – наприклад, потреби у прийнятті, психологічній підтримці та безпечному середовищі. [30]

Однією з ключових соціальних потреб ЛГБТ-спільноти є необхідність безпечного простору для самовираження. Ця потреба зумовлена тим, що представники спільноти занадто часто стикаються з неприйняттям, стигматизацією та дискримінацією в різних сферах життя, що впливає на їхнє емоційне благополуччя. Відсутність прийняття спричиняє ізоляцію, а також підвищену тривожність та труднощі у встановленні міжособистісних зв'язків, що підсилює потребу у створенні безпечного простору, в якому люди могли б вільно виражати свою ідентичність без страху перед негативними наслідками.

Безпечний простір виконує важливу функцію у забезпеченні психологічного комфорту, адже дозволяє людям відкрито говорити про свій досвід, отримувати емоційну підтримку та формувати відчуття приналежності. [30] ЛГБТ-люди нерідко зіштовхуються з непорозумінням навіть у найближчому оточенні, що може ускладнювати процес самоприйняття та розвитку позитивної самооцінки. Відсутність такого середовища призводить до

того, що люди, котрі відносяться до ЛГБТ-спільноти вимушено приховують свою ідентичність, що призводить до соціальної ізоляції.

До того ж, соціальна значущість безпечних просторів також полягає у можливості формування груп людей, які будуть сприяти соціалізації та підтримці, що є важливим для кожної людини. Вони сприяють налагодженню контактів з людьми, які мають схожий досвід та можуть обмінюватися інформацією, а також формувати відчуття взаємної підтримки. Саме в такому середовищі людина буде відчувати себе почутою та зрозумілою, що в свою чергу матиме позитивний вплив на психологічний стан людини. [30]

Окрім емоційного аспекту, безпечний простір сприяє розвитку соціальної активності ЛГБТ-людей. У відчутті захищеності вони можуть брати активну участь у житті суспільства, вільніше висловлювати свої думки та реалізовувати власний потенціал. [30] Це має значення не лише для окремих осіб, але й для соціальної інтеграції спільноти загалом.

Ще одним важливим аспектом в соціальних потребах ЛГБТ-спільноти виділяємо необхідність соціальної підтримки з боку громади. В зв'язку зі стигматизацією, а зачасти й втрату сімейних зв'язків безліч представників спільноти формують “обрані сім'ї” або ж спільноти, котрі можуть забезпечити їм як емоційну, так і практичну підтримку. Як правило такі сім'ї складаються з друзів та однодумців та виконують роль заміни або доповнення традиційних сімейних зв'язків. [10]

Тому соціальну допомогу важливо спрямовувати саме на зміцнення таких соціальних зв'язків, а також сприяння соціальній інтеграції та подоланні ізоляції. Робота в цих напрямках має включати в себе створення безпечних просторів, надання ЛГБТ-людям соціальної та психологічної допомоги від ЛГБТ-френдлі психологів. Нині в Україні існують організації, які працюють над покращенням дотримання прав ЛГБТ+ спільноти шляхом зміцнення громадянського суспільства та залучення союзників до підтримки прав ЛГБТ+. Ці організації також працюють над зниженням негативного ставлення до ЛГБТ+ людей та вихованням поваги до рівних прав кожного члена суспільства, включаючи владу

та юридичну спільноту. [10] Таким чином, соціальна підтримка з боку громади є важливим аспектом задоволення соціальних потреб ЛГБТ-спільноти, сприяючи їхньому психосоціальному благополуччю та соціальній інтеграції.

Потреба ЛГБТ-спільноти у психологічній підтримці має свою специфіку. В першу чергу допомогу їм мають надавати кваліфіковані спеціалісти, які мають компетенцію у питаннях ЛГБТ-людей та можуть надати психологічну допомогу без упереджень. Потреба в психологічній підтримці впливає з того, що ЛГБТ особи часто стикаються зі стресом, що пов'язаний з камінг-аутом, а також потребою приховувати свою ідентичність. Цей стрес часто призводить до підвищеного рівня тривожності, депресії та інших психологічних проблем.

В Україні існують організації, які надають безкоштовну психологічну підтримку для ЛГБТ+ людей та їхніх родичів. Наприклад, громадська організація «Інсайт» надає безкоштовну психологічну підтримку для ЛГБТ+ людей та їхніх родичів. Організація пропонує індивідуальні консультації професійних психотерапевтів, психіатрів та психологів, які проводяться очно або онлайн, залежно від потреб клієнтів. [21] Для створення безпечного простору «Інсайт» організовує різноманітні заходи, такі як лекції, майстер-класи та поетичні вечори, які проводяться в їхньому ком'юніті-центрі. Цей центр є місцем, де кожен може не боятися засудження, отримати психологічну підтримку та підтримати інших. Для участі в заходах передбачена попередня реєстрація, що забезпечує безпеку та комфорт учасників, дозволяючи їм бути собою та не приховувати свою ідентичність. [21]

Також існує всеукраїнська громадська організація «Гей-альянс Україна» (ГАУ), яка з 2009 року працює над забезпеченням та покращенням прав ЛГБТ спільноти у нашій країні. До того ж, у відповідь на виклики, що були спричинені війною ГАУ запровадили програму психосоціальної підтримки, що спрямована на допомогу ЛГБТК+ людям, котрі постраждали від війни та опинилися в складних життєвих обставинах. [49]

Таким чином, соціальна підтримка з боку громади відіграє ключову роль у задоволенні соціальних потреб ЛГБТ-спільноти. Наявність безпечних просторів,

де люди можуть бути собою без страху засудження, формування «обраних сімей» та підтримуючих спільнот, а також доступ до кваліфікованої психологічної допомоги сприяють покращенню якості життя представників ЛГБТ. Важливими є зусилля громадських організацій, таких як «Інсайт» та «Гей-альянс Україна», які забезпечують безкоштовну та анонімну підтримку, допомагаючи людям долати ізоляцію, стрес та дискримінацію.

1.2. Психологічні аспекти прийняття себе та підтримки ЛГБТ-людей

Формування ідентичності є важливою частиною психологічного розвитку особистості, оскільки воно визначає самосприйняття, поведінку та соціальні взаємодії. Цей процес може бути особливо важким для представників ЛГБТ-спільноти, оскільки шлях до самоприйняття часто супроводжується соціальним тиском, внутрішніми конфліктами та потребою в підтримці.

Відповідно до теорії психосоціального розвитку Еріка Еріксона, одним із ключових завдань людини в підлітковому віці є формування ідентичності. Він передбачає пошук відповідей на питання «Хто я?» і «Яке моє місце у світі?». У випадку ЛГБТ-спільноти цей процес може супроводжуватися труднощами, що викликають соціальні упередження, а також глибоко вкорінена гомофобія та трансфобія, страх бути відкинутим сім'єю та суспільством. [46]

Проте, процес усвідомлення та прийняття власної сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності є індивідуальним та може включати в себе наступні етапи:

- Початкове усвідомлення. На цьому етапі людина починає відчувати перші ознаки потягу або інтересу, які можуть відрізнятися від загальноприйнятих норм. Це може супроводжуватися почуттям розгубленості або цікавості щодо власних відчуттів.

- Дослідження та пошук інформації. Тепер людина намагається знайти відповіді на свої питання, тому починає звертатися до літератури, інтернет-ресурсів або ж спілкується з іншими людьми, які мають схожий досвід. Саме це допомагає зрозуміти та прийняти свої почуття.

- Прийняття себе. На даному етапі людина починає приймати свою сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність як невід'ємну частину своєї особистості. Це може супроводжуватися внутрішнім спокоєм та впевненістю.

- Камінг-аут. Після прийняття себе багато людей вирішують поділитися цією інформацією з близькими, друзями або ширшим колом осіб. Це може бути як позитивним, так і негативним досвідом, залежно від реакції оточення. Проте багато членів ЛГБТ-спільноти не наважуються на цей крок.

Одним з найбільш серйозно вираженим викликом з яким стикаються ЛГБТ-персони прийнято вважати стигматизацію та дискримінацію у суспільстві, оскільки ЛГБТ-особи зазнають негативного впливу на їхнє психічне здоров'я, самооцінку і соціальну інтеграцію. [27]

Стигматизація ЛГБТ-осіб визначається як процес, за якого певні соціальні групи, в даному випадку представники ЛГБТ-спільноти, позначаються як "інші" або "недостойні". Однією з основних причин стигматизації виділяють консервативні погляди на сексуальність, а також культури та релігійні традиції, що знижують соціальний статус і гідність індивідів в залежності від їхньої сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності. [27]

Стигма може мати різні прояви: від усмішок і зневаги до фізичного насильства та дискримінації. [27] Внаслідок внутрішньої стигматизації, яка часто є наслідком зовнішньої, багато ЛГБТ-осіб починають відчувати почуття провини, сорому й тривоги, що може призвести до значних проблем з психічним здоров'ям, таких як депресія та тривожні розлади. [57]

Дискримінація – це нерівне ставлення та менш прихильне поводження з людиною через її певні ознаки до яких входять також сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність. [52] Вона може проявлятися в багатьох аспектах життя, таких як працевлаштування, освіта, медичне обслуговування та доступ до соціальних послуг. Численні дослідження показують, що ЛГБТ-осіб часто не приймають на роботу або звільняють з роботи через їхню фобулу.

Дискримінація та стигматизація також можуть мати негативний вплив на фізичне здоров'я ЛГБТ-осіб. Вони можуть уникати медичних установ через

страх бути дискримінованими, що призводить до нерегулярного або навіть відсутнього лікування, чим посилюється ризик різних захворювань.

Обидва ці явища тісно пов'язані з психічним здоров'ям ЛГБТ-осіб. Вони можуть викликати або посилити вже існуючі психічні розлади, такі як депресія, тривога, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) і самогубства. [57]

Також варто згадати й фактор зовнішнього стресу, що виникає через негативне сприйняття суспільством ЛГБТ-осіб. Це проявляється у вигляді гомофобія та трансфобії. Гомофобія означає упереджене ставлення або дискримінацію стосовно людей з гомосексуальною орієнтацією, тоді як трансфобія пов'язана з негативним ставленням до трансгендерних індивідів. Такі форми дискримінації можуть приймати різні форми, включаючи фізичне та словесне насильство, обмеження прав, соціальну ізоляцію. [32] Згідно дослідженням ЛГБТ-люди, які зазнають дискримінації мають значно вищий ризик виникнення проблем з ментальним здоров'ям, а саме депресії та тривожних розладів. Таклож, відповідно до до теорії меншинного стресу, яку вперше запропонувала Вірджінія Брукс у 1977 році і яку розвивав Ілан Маєр у 2003 році, постійний соціальний стрес, викликаний дискримінацією, є ключовою причиною відмінностей у частоті психічних розладів серед ЛГБТ-індивідів у порівнянні з гетеросексуалами. [32]

Ще одна проблема з якою стикаються представники ЛГБТ спільноти це внутрішній стрес або ж внутрішня гомобобія. Внутрішня гомофобія - це той стан, коли ЛГБТ-особи засвоюють негативні соціальні установи, щодо своєї гендерної ідентичності або орієнтації та в наслідку цього виникають такі проблеми як заниження самооцінки та самозаперечення. [39] Начастіше внутрішня гомофобія проявляється через відчуття сорому або ж навіть ненависті до самого себе. Згідно дослідженням, гомофобія є значущим предиктором депресії та тривоги серед геїв і бісексуальних чоловіків. Дослідження, що було опубліковане в журналі "Journal of Homosexuality", виявило, що внутрішня гомофобія пов'язана з підвищеним рівнем депресії та тривожності. [40]

Одну з ключових ролей у процесі самоприйняття особистості (особливо представників ЛГБТ спільноти) відіграє соціальне оточення. Звичайно ж в першу чергу це потреба у підтримці з боку родини та друзів. Суспільство також сприяє формуванню позитивної самооцінки та зменшує ризик внутрішніх конфліктів та проблем з самооцінкою. [38] Згідно з дослідженням, опублікованим на платформі ResearchGate, ставлення батьків та вчителів до ЛГБТ-осіб значно впливає на їхнє самопочуття та процес самоприйняття. Позитивне сприйняття та підтримка з боку значущих дорослих сприяють зниженню рівня стресу та підвищенню психологічного благополуччя ЛГБТ молоді. [40]

З цього можемо зробити висновок, що освітні заклади також відіграють значну роль у формуванні ставлення до ЛГБТ+ осіб. Толерантне та інклюзивне середовище в школах та університетах сприяє зниженню рівня булінгу та дискримінації. Впровадження освітніх програм, які підвищують обізнаність про різноманітність сексуальних орієнтацій та гендерних ідентичностей, допомагає створити сприятливу атмосферу для всіх студентів.

Не можна не пригадати важливість суспільних уставовок та медіа-репрезентації ЛГБТ-осіб в процесі самоприйняття. Позитивне висвітлення ЛГБТ спільноти у медіа буде сприяти нормалізації, а також прийняттю різноманітності в суспільстві. Водночас, негативні стереотипи та дискримінаційні висловлювання можуть посилювати внутрішні конфлікти та відчуття ізоляції.

Отже, усвідомлення власної сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності є складним, але необхідним етапом на шляху до особистісного зростання та гармонії. Важливим є створення підтримуючого середовища для ЛГБТ-людей, яке забезпечує можливість для повного самовираження і допомагає пройти через всі етапи формування ідентичності, від початкових сумнівів до остаточного прийняття себе.

Висновки до першого розділу.

У даному розділі було розглянуто теоретичні засади надання соціальної допомоги ЛГБТ-спільноті, зокрема її визначення та історичні витоки, а також ключові потреби, які формуються під впливом дискримінаційних практик та соціального середовища. Проведений аналіз вказує на те, що ЛГБТ-спільнота є багатогранним соціальним утворенням, яке об'єднує в собі людей з різними сексуальними орієнтаціями та гендерними ідентичностями.

Термін «ЛГБТ» є історично сформованим, а також з плином часу еволюціонував від вузько спрямованих понять до більш інклюзивного та репрезентативного визначення, котре включає в себе більш широкий спектр ідентичностей. Саме його поява свого часу стала відповіддю на потребу у більш точному позначенні спільноти, яка історично залишалася не тільки невидимою, а й маргіналізованою у суспільному дискурсі.

Окрім того, аналізуючи історичні аспекти формування ЛГБТ-спільноти було зроблено висновок, що її розвиток є тісно пов'язаним із боротьбою за соціальну видимість, захист прав людини, а також рівноправ'я. З самих перших згадок про гомосексуальність у давніх культурах й до сучасного руху за рівні права, історія ЛГБТ-спільноти є свідченням надзвичайно тривалої боротьби за право на існування та визнання. Найважливішою віхою у цій боротьбі було повстання у Стоунволлі (1969), яке започаткувало активізацію політичної діяльності руху за права ЛГБТ-осіб, яке триває й досі.

Окрема увага у цьому розділі була приділена специфіці соціальних потреб членів ЛГБТ-спільноти. Важливо зауважити, що ці потреби мають комплексний характер та включають в себе як базові потреби, такі як потреба у визнанні, безпеці та самореалізації, так і потреби у правовому захисті. Не менш важливим є безпечне середовище, котре дозволяє відкрито виражати свою ідентичність та не боятися засудження або булінгу, саме тому це є однією з ключових умов благополуччя та соціального розвитку ЛГБТ-осіб. Створення таких просторів

також сприяє зниженню рівня тривожності, а також покращує загальну якість життя ЛГБТ-людей.

Тож, таким чином, ЛГБТ-спільнота має надзвичайно унікальний соціокультурний аспект, який зумовлює специфічні запити щодо соціальної допомоги, адже потреби даної спільноти не можуть бути зведені виключно до приватної сфери життя, оскільки вони мають чітко виражений соціальний вимір, що є пов'язаним з правами людини, а також подоланням дискримінації.

Саме тому надання соціальної допомоги членам ЛГБТ-спільноти вимагає комплексного підходу, котрий виключає в себе не тільки індивідуальну допомогу, а й системні зміни у правовому, освітньому та політичному полях.

РОЗДІЛ 2. ПРОЯВИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНЕ ЖИТТЯ

2.1. Форми та рівні дискримінації ЛГБТ-людей.

Дискримінація - це будь-яка форма обмеження прав людини, яка ґрунтується на ознаках, що не мають об'єктивного чи юридично обґрунтованого підґрунтя. Дискримінація є негативним соціальним явищем, котре проявляється в обмеженні рівних можливостей, участі у суспільному житті та реалізації основоположних прав. Тож, дискримінація означає несправдливе ставлення до особи або ж групи осіб через певні характеристики, такі як раса, стать, релігія, вік, сексуальна орієнтація тощо.

Якщо звертатися до закондовства України важливо звернути увагу на статтю 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» :

- дискримінація - ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі - певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними; [39]

- непряма дискримінація - ситуація, за якої внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникають менш сприятливі умови або становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними. [39]

Тобто згідно з законодавством маємо висновок, що суть дискримінації полягає у створенні несправедливих обмежень для особи або ж групи осіб на підставі певних ознак, що можуть бути як реальними, так і просто припущенням. [39] Непряма дискримінація є особливо складною через те що формально нейтральні норми чи правила фактично призводять до нерівності у становищі певних людей чи груп.

Важливо пам'ятати, що дискримінація як явище завдає шкоди не тільки певним особам, але і суспільству в цілому через те що порушує принципи рівності, соціальної справедливості а також права людини. Боротьба з дискримінацією була закріплена у низці документів на міжнародному рівні, а саме:

- Загальна декларація прав людини (1948)
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966)

Дані документи наголошують щодо неприпустимості дискримінації та рівності всіх громадян.

В Україні ЛГБТ-спільнота зазнає цілої низки порушень прав людини на основі їх орієнтації, а саме:

- гомофобія та трансфобія;
- сексуальне насильство;
- вбивства;
- нерівний доступ до основних послуг;
- широко поширена дискримінація в трудовій та споживчої сферах, сфері освіти;
- розголошення особистої інформації, аутинг.

Також до проявів дискримінація по відношенню до ЛГБТ осіб можемо віднести житлове питання в якому існує обмеження майнових прав одностатевих пар, часті проблеми в аренді житла такими парами. Також частою проблемою вважається відмова у наданні робочого місця або ж звільнення через сексуальну орієнтацію та/або гендерну ідентичність особи. [18]

З іншої сторони існує правова дискримінація, яка також є неймовірно поширеною проблемою у нашій країні, оскільки в першу чергу до неї відноситься невизнання одностатевих союзів або шлюбів на законодавчому рівні. [18] Даний аспект обмежує право осіб побудувати сім'ю, бути законними партнерами і що найголовніше не дає можливості в критичній ситуації вважатися членами однієї родини. До тієї ж правової дискримінації відносимо такі фактори, як:

- відсутність антидискримінаційного захисту за ознакою сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності;
- обмеження або заборона на участь у вихованні/усиновленні дітей;
- відсутність чіткого механізму юридичного визнання трансгендерної особи (зміни імені, статі в документах);
- ігнорування злочинів на ґрунті гомофобії або трансфобії.

Перелічені фактори посилюють вразливість спільноти, а також закріплюють у суспільстві питання нерівності.

Ще одна не менш розповсюджена форма дискримінації - побутова. Найчастіше дана форма дискримінації проявляється в тісному колі в сім'ї, серед друзів, сусідів, знайомих або співробітників. Ця форма дискримінації рідко фіксується офіційно, але має глибокий психологічний вплив.

Родинна дискримінація - явище при котрому особа зазнає утиску зі сторони родини. Це часто вигнання з дому через фактор орієнтації, позбавлення підтримки або ж сильний психологічний тиск. У побутовому ж просторі це може бути сусідське цькування або ж випадки в котрих власники квартир відмовляють у житлі, щойно дізнаються про нетрадиційну орієнтацію потенційних квартирантів. [18] Також поширеним є булінг в навчальних закладах та в робочому просторі.

Згідно з результатами проведеного мною опитування, 43,6% респондентів зазначили, що стикалися з дискримінацією через свою сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність. Водночас 23,1% відповіли, що не стикалися з такими проявами, а 20,5% вказали, що їм важко відповісти на це питання. Ще 12,8%

учасників опитування не відносять себе до ЛГБТ-спільноти. Ці результати свідчать про те, що майже половина ЛГБТ-осіб у вибірці мають досвід дискримінації, що підтверджує актуальність і важливість вивчення цього явища. (рис. 2.1)

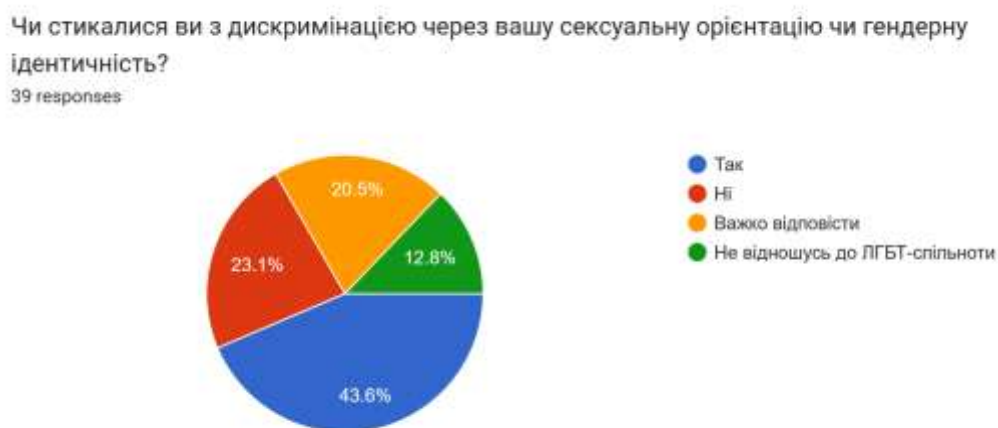

Рис. 2.1

Також за результатами опитування, що було проведено серед 39 респондентів, найбільш поширеними сферами, у яких ЛГБТ-люди стикалися з дискримінацією, стали сім'я та освіта (школа/університет) — по 46,2% відповідей. У публічних місцях дискримінацію відчували 25,6%, у медичних закладах — 7,7%. Найменше випадків зафіксовано на роботі (2,6%). Водночас, 64,1% респондентів вказали інші сфери, що свідчить про широку і різноманітну присутність дискримінаційних практик у повсякденному житті ЛГБТ-осіб. (рис. 2.2.)

Якщо так, то в яких сферах це відбувалося? Оберіть всі, що підходять

39 responses

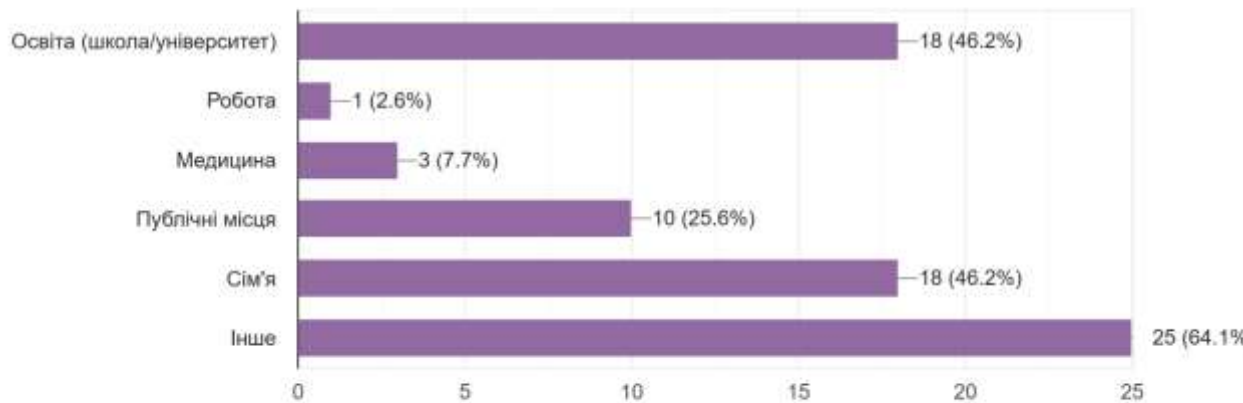

Рис. 2.2

Говорючи про форми дискримінації не менш важливим є розглянути і різні рівні дискримінації ЛГБТ-спільноти, які дозволять цілісніше зрозуміти якими є масштаби, а також механізми даного явища. Важливо розуміти, що дискримінація може проявлятися не тільки на рівні певних дій та/або упереджень, а також й через ширші соціальні структури та культурні установки. У сучасній науковій літературі та міжнародних звітах дискримінацію ЛГБТ-спільноти поділяють на декілька рівнів, а саме: індивідуальний, інституційний, культурний та структурний.

Кожен з цих рівнів має свої характерні риси, а також специфічні наслідки для життєдіяльності ЛГБТ-людей. Далі буде розглянуто та проаналізовано зміст кожного з цих рівнів.

Перший рівень – індивідуальний рівень дискримінації. На даному рівні охоплюються дискримінаційні дії, що вчиняють окремими особами, щодо представників ЛГБТ-спільноти. Це, як правило, проявляється через булінг, психологічне та/або фізичне насильство, ворожі висловлювання, а також поширення стереотипів. Згідно статистці від ILGA-Europe [18], понад 50% людей, що відносяться до європейської ЛГБТ-спільноти стикалися з вербальними образами через свою сексуальну орієнтацію та/або гендерну ідентичність. За висновками дослідження OECD [36] індивідуально

дискримінація має значний негативний вплив на психічне здоров'я ЛГБТ-людей оскільки збільшує ризик розвитку депресивних та тривожних розладів.

Інституційний рівень дискримінації передбачає собою дискримінаційні практики, що закладені у політиках, процедурах, а також діях окремих установ та організацій. Нариклад, це може включати в себе упереджене ставлення у закладах охорони здоров'я або ж відмова у прийомі на роботу через фактор орієнтації та/або гендерної ідентичності, також сюди можемо віднести відсутність захисту від дискримінації у навчальних закладах. Згідно зі звітом UNAIDS [48], ЛГБТ-люди часто зазнають стигматизації та упередженого ставлення в медичних закладах, а дослідження Williams Institute [18] наголошує на тому, що 46% ЛГБТ-осіб з США повідомляли про випадки дискримінації на робочому місці.

Структурний рівень дискримінації стосується нерівності, яка не тільки вкоренилась в суспільстві, а й підтримується через закони. Проявами такої дискримінації є криміналізація одностатевих стосунків, заборона на усиновлення дітей одностатевими парами. Як зазначає Human Rights Watch [17], станом на сьогодні у понад 60 країнах світу зберігається криміналізація одностатевих стосунків. Не менш важливим є розглянути прояви структурної дискримінації в Україні, оскільки станом на зараз це є доволі актуальною проблемою.

Один з найочевидніших проявів – відсутність законодавчого визнання одностатевих партнерств. В діючому українському законодавстві не передбачено можливості укладення ані шлюбів, ані цивільних партнерств між особами однієї статі. Це в свою чергу означає, що такі пари не мають права на спільну власність, соціальний захист, відвідування партнера в лікарні або укладення медичних рішень у разі критичної ситуації, а також відсутність права на спадкування. [35]

Ще один чинник це відсутність комплексного антидискримінаційного законодавства, яке б прямо включало в себе заборону дискримінації за ознакою орієнтації та гендерної ідентичності у всіх сферах життєдіяльності особи. Станом на зараз зміни щодо заборони дискримінації за ознакою орієнтації та

гендерної ідентичності було внесено лише до Трудового кодексу, проте у безлічі інших галузе така заборона не має чіткої законодавчої бази. [25]

Окремо варто згадати про відсутність належного захисту ЛГБТ-осіб від злочинів на ґрунті ненависті. Діюче кримінальне законодавство України не визнає орієнтацію та гендерну ідентичність як окремі ознаки, які могли би кваліфікувати злочин, що був скоєний з мотиву ненависті. Цей фактор суттєво обмежує можливості правоохоронних органів у належному розслідуванні подібних злочинів. [24]

Крім того, відсутність системної державної політики у сфері освіти, спрямованої на подолання стереотипів і формування толерантного ставлення до ЛГБТ-людей, також є формою структурної дискримінації. Згідно з дослідженням Національного освітнього ЛГБТ-індексу, більшість шкіл в Україні не мають жодних внутрішніх документів або програм, що передбачають захист ЛГБТ-учнів від булінгу та дискримінації.[20]

Останнім рівнем дискримінації є культурний. Він охоплює закріплені у суспільній свідомості норми, уявлення та цінності, що сприяють підтримці упередженого ставлення до ЛГБТ-людей. Найчастіше це проявляється через стереотипні або ж негативні зображення у ЗМІ, мову ворожнечі у публічному просторі, а також релігійні доктрини, що стигматизують ЛГБТ-спільноту. Дослідження GLAAD [12] показує, що позитивна репрезентація ЛГБТ-спільноти у медіа здатна знижувати рівень суспільної гомофобії. Водночас, за результатами опитування Pew Research Center [37], культурні установки визначають, наскільки суспільство підтримує або відкидає рівність прав ЛГБТ-людей.

2.2. Соціальні стереотипи та їх вплив на ставлення до ЛГБТ-спільноти.

Поняття «стереотип» у соціальній психології, як правило використовується для опису спрощених, фіксованих уявлень про окремі групи населення. Вперше це поняття в даному контексті використав В. Ліппман, який характеризував стереотип як «образ у нашій голові», тобто як ментальну схему,

котра має значний вплив на формування наших поглядів на сприйняття світу, а також соціальну реальність. [28] Згідно з визначенням С. Московічі, стереотипи – це колективно поділювані уявлення, які зводять складні соціальні феномени до простих і легко засвоєваних формул [33].

Звертаючись до сучасної соціальної психології, можемо знайти визначення стереотипу, котре говорить, що стереотип – це когнітивна схема, що включає в себе очікування, атрибуції, а також переконання, що пов'язані з представниками тієї чи іншої соціальної групи. Ці уявлення можуть бути як нейтральними, так і виразно оцінними, частіш за все – негативними. [44]

Стереотипи мають кілька характерних ознак, зокрема можна виділити те, що вони є узагальненими, а також стійкими до змін. Окрім того вони легко активуються в міжгруповій та міжособистісній взаємодії, значною мірою впливають на соціальну поведінку. Когнітивна функція стереотипів полягає в спрощенні обробки соціальної інформації, тобто певний індивід замість індивідуального аналізу конкретної особи покладається на наперед сформовану схему. Проте у стереотипів також є соціальна функція, котру вони виконують, а саме допомагають зберігати цілісність групової ідентичності та забезпечують орієнтири для міжгрупової поведінки [6].

Окрім цього, стереотипи виконують функції виправдання нерівності (так звані «легітимізуючі міфи»), слугують інструментом соціального контролю та можуть бути джерелом дискримінаційної поведінки [42].

У науковій літературі стереотипи класифікують за різними критеріями. Найпоширенішим є поділ за об'єктом, на який вони спрямовані. До основних типів належать:

- гендерні стереотипи – уявлення про соціальні ролі та риси чоловіків і жінок, що часто не відповідають реальному різноманіттю індивідуальностей;
- етнічні та расові стереотипи – спрощені, часто негативні, уявлення про національні або етнічні групи;

- сексуальні стереотипи – установки щодо людей з різною сексуальною орієнтацією, зокрема ЛГБТ, що часто включають стигматизацію чи нав'язування патологічних інтерпретацій;

- вікові стереотипи – твердження про певні вікові групи;

- соціально-економічні стереотипи – судження про осіб на основі їхнього соціального статусу, доходу або зайнятості.

Тобто, соціальні стереотипи – це не просто когнітивний інструмент, що спрощує соціальну дійсність, а й механізм, котрий сприяє збереженню нерівності, пригніченню, а також виключенню з певних сфер повноцінної участі у суспільному житті. [42]

Стереотипи щодо ЛГБТ-спільноти є соціальними конструкторами, що виникла під впливом різноманітних факторів та мають глибокі історичні, мовні, а також культурні корені. [9] Їх формування являється багатофакторним процесом, котрий охоплює не тільки індивідуальний рівень, а і суспільний. Доцільно також зосередити увагу на ключових джерелах формування стереотипів щодо ЛГБТ-спільноти, проаналізувати вплив історичних і культурних наративів, а також розібрати роль мови та термінології у конструюванні суспільного сприйняття ЛГБТ-людей.

Первинним агентом соціалізації, як правило, виступає сім'я. Саме через неї індивід засвоює базові цінності, уявлення про світ, а також соціальні норми. Проте у безлічі сімей питання орієнтації та гендерної ідентичності є, як мінімум, табуованим. Спираючись на дослідження можна зробити висновок, що більшість дітей зростають в родинях, котрі мають гомофобні та/або трансфобні погляди, що сприяє формуванню саме негативних уявлень про ЛГБТ-спільноту бо діти зачасту переймають ті установки та відношення до тих чи інших категорій населення. [9] Тоді як в родині, що сповідає принципи толерантності та поваги до різноманіття, сприяють формуванню інклюзивних поглядів. Тому важливо розуміти, що саме сім'я є первинним джерелом формування упереджень та стереотипів, оскільки вона виступає першим соціалізуючим середовищем, у

якому закладаються базові цінності, норми та моделі ставлення до різних соціальних груп.

Ключову ж роль у формуванні громадської думки щодо ЛГБТ-спільноти відіграють засоби масової інформації. Важливо розуміти, що саме медіа впродовж довгого часу відтворювали стереотипні образи представників ЛГБТ-спільноти, часто зображаючи їх не тільки в негативному, а й карикатурному світлі, що мало значний вплив на сприйняття спільноти глядачами телебачення. Як приклад можемо використати те, що зазвичай у розважальних шоу гомосексуальних чоловіків часто представляли як надмірно манірних, а лесбійок - як агресивних чи асоціальних. [15] Саме ці репрезентації сприяли на закріплення упереджень і формували уявлення про ЛГБТ-людей як про «інакших», а також «відмінних» від «нормальних» членів суспільства. Проте сучасні тенденції в медіа, зокрема поява позитивних рольових моделей та відображення в серіалах різних типів стосунків сприяють поступовій деконструкції стереотипів та підвищенню рівня толерантності.

Чудовим прикладом впливу медіа на формування громадської думки про ЛГБТ-спільноту може стати Таїланд в якому VL-лакони суттєво вплинули на громадську думку, сприяючи підвищенню видимості ЛГБТК+ спільноти та нормалізації тем сексуальної орієнтації й гендерної ідентичності. Саме ця індустрія створила умови для відкритого обговорення актуальних проблем, таких от як питання рівності та прав людини, що допомогло поступово змінити ставлення суспільства до ЛГБТ-спільноти. Наприклад, під час зйомок серіалу «Not Me» глядачам було запропоновано підписати петицію за легалізацію одностатевих шлюбів оскільки QR-код, що використовувався для зйомок серії містив у собі реальне посилання на петицію. [47]

Великою мірою саме VL-індустрія зробила Таїланд одним із світових лідерів у цій сфері, зміцнивши його статус на міжнародній арені як інноваційного культурного виробника. Популярність тайських VL-серіалів на глобальних платформах сприяла поширенню тайської мови та культури, а також принесла економічні вигоди через туризм і культурний обмін. Крім того, VL-індустрія

стала важливим каталізатором суспільних трансформацій, допомігши країні пройти шлях від гомофобії та суспільного неприйняття до легалізації одностатевих шлюбів і підвищення рівня толерантності.

З цього можемо зробити висновок, що ЗМІ справді відіграють ключову роль у формуванні суспільних уявлень про ЛГБТ-спільноту: вони можуть як підтримувати існуючі стереотипи, так і сприяти їхньому руйнуванню, підвищуючи рівень обізнаності, толерантності та прийняття через репрезентацію різноманітних досвідів і життєвих історій.

Не менш важливий вплив на формування стереотипів мають і релігійні інституції, адже саме завдяки ним у великих верст населення формують моральні норми та цінності у суспільстві. Багато релігійних доктрин трактують гомосексуальність як гріх або ж відхилення від «природного» а також нерідко звинувачують ЛГБТ-спільноту у виникненні тієї чи іншої глобальної проблеми. Саме це сприяє формуванню негативного ставлення до ЛГБТ-людей. Релігійна риторика часто використовується для легітимації дискримінації, а також обмеження прав гендерних та сексуальних меншин. [9]

Ще один ключовий механізм формування стереотипів щодо ЛГБТ-спільноти – це освіта. [19] Оскільки у багатьох країнах питання сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності або ігноруються, або подають в викривленому та негативному вигляді. Саме відсутність інклюзивної освіти сприяє поширенню міфів та стереотипів, що формулюють вороже середовище для учнів та студентів, що є частиною ЛГБТ-спільноти.

Не менш сильний вплив на формування стереотипів, що укорінилися в суспільстві також має історичний та культурний контекст формування уявлень та поглядів щодо ЛГБТ-спільноти. У великій кількості суспільств довгий час або й досі гомосексуальність та інші форми сексуальної орієнтації розглядалися як психічні розлади, девіації або навіть злочини. Саме такі уявлення про сексуальну орієнтації та гендерну ідентичність були закріплені не тільки у правових нормах, а й у суспільній свідомості. [15] Зокрема, у радянському та пострадянському просторі гомосексуальність довгий час криміналізувалася, через що виникли

стійкі негативні стереотипи та табу щодо цієї теми. Всі ці фактори не лише сприяли ізоляції та маргіналізації ЛГБТ-спільноти, але й закріпили у суспільстві думку щодо того, що представники даної спільноти є «загрозою» для традиційних цінностей.

Говорячи про культурний контекст важливо розуміти, що через зображення у літературі, мистецтві, а також кінематографі ЛГБТ-персонажів, як трагічних та/або маргіналізованих автори підсилювали відчуття «іншості» та відчуження. [15]

До того ж мова, яка є не тільки засобом комунікації, а й потужним інструментом, що впливає на формування суспільних уявлень також має глибокий вплив на формування стереотипів. Адже використанні некоректної, стигматизуючої, застарілої або ж навіть гомофобної термінології щодо ЛГБТ-спільноти сприяє формування стереотипів та породжує дискримінацію. Як приклад можна використати терміни на кшталт «гомосексуалізм» та «сексуальні збочення» адже вони мають патологічний відтінок через те що раніше використовувалися для позначення гомосексуальності як хвороби. [9]

Саме тому в питанні мови, якою говориться про ЛГБТ-спільноту важливо використовувати коректну та сучасну термінологію, як от «гей», «лесбійка», «квір», так як це буде сприяти позитивному сприйняттю різноманітності. [19] Крім того, мова впливає на самоідентифікацію ЛГБТ-людей: наявність інклюзивної термінології дозволяє їм легше знаходити спільноту, відчувати підтримку та захищати свої права.

Таким чином, можемо зрозуміти, що стереотипи щодо ЛГБТ-спільноти є поширеним соціальним явищем, формуючись під впливом безлічі факторів. Проте основною їх характеристикою є те, що вони сформульовані на узагальнених, найчастіше хибних уявленнях щодо сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, а також мають сильний вплив на ставлення до представників ЛГБТ-спільноти у соціумі. [54]

Зважаючи на викладене, доцільним є докладний огляд найбільш поширених та типових стереотипів, що значним чином впливають на спільноту.

Це допоможе конкретизувати проблему та легше розібрати який вплив мають стереотипи на психо-соціальне благополуччя ЛГБТ-осіб.

Перший та найбільш поширений стереотип стосується зовнішності представників ЛГБТ-спільноти. Як от уявлення про те, що абсолютно всі геї є надмірно жіночими, роблять макіяж та полюбують підбори і в принципі «жіночий одяг», тоді як лесбійки нібито максулінні, з коротким волоссям та спортивними вподобаннями. Головна проблема цього стереотипу в тому, що він не відображає різноманіття досвіду представників ЛГБТ-спільноти, редукуючи їх до одноманітного, спрощеного образу, який не відповідає реальності.

Доволі поширеними у суспільній свідомості є стереотипи щодо бісексуальності, які завжди зводяться до двох хибних уявлень. Перше – бісексуальність це лише сексуальна практика, схожа на гіперсексуальність або ж ототожнюють бісексуальних людей зі зрадниками, які завжди шукають «балансу» у виборі партнера. Насправді ж це навіть близько не відображає природу бісексуальності, бо вона не про кількість партнерів або їх стать, а про потенційну можливість відчувати романтичний та сексуальний потяг до осіб різних статей. Орієнтація ніяким чином не зумовлює поведінку людини в стосунках, адже це визначається лише особистісним фактором. [11]

Ще один популярний стереотип стосується того, що бісексуальність є проміжним «етапом» перед остаточним вибором своєї орієнтації, через що часто бісексуальних людей починають відносити до тієї чи іншої орієнтації в залежності від того з людиною якої статі зустрічається особа. Звичайно ж ця думка є хибною, адже численні дослідження підтверджують стабільність бісексуальної ідентичності у більшості випадків. Крім того, людина не перестає бути бісексуальною лише тому, що перебуває у стосунках із партнером протилежної статі. [11]

Саме через цілий ряд стереотипів, що вкорінилися у спільноті виникає неприйняття, стигматизація та дискримінація осіб, що відносяться до ЛГБТ-спільноти. Нерідко це супроводжується невидимістю ЛГБТ-людей у певних

соціальних групах, зокрема серед людей з інвалідністю, де тема сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності може бути табуованою. [56]

За результатами представленого опитування, в якому взяли участь 39 респондентів, було з'ясовано сприйняття рівня підтримки ЛГБТ-спільноти в українському суспільстві. Найбільша частка опитаних — 48,7% — оцінила рівень підтримки як «середній», що свідчить про усвідомлення наявності певного прогресу в суспільному прийнятті, однак не про відчутну толерантність або ж широке прийняття.

Водночас значна частка — 41% — вважає рівень підтримки «низьким», що вказує на збереження бар'єрів у суспільному ставленні до ЛГБТ-людей. Лише 2,6% респондентів оцінили підтримку як «високу», а категорія «дуже високий» взагалі не отримала жодного голосу, що підкреслює відсутність переконаності у значній позитивній зміні соціального клімату. Крім того, 7,7% респондентів зазначили, що рівень підтримки є «дуже низьким», що вказує на наявність стійкої соціальної стигматизації або дискримінаційних практик. (рис. 2.3)

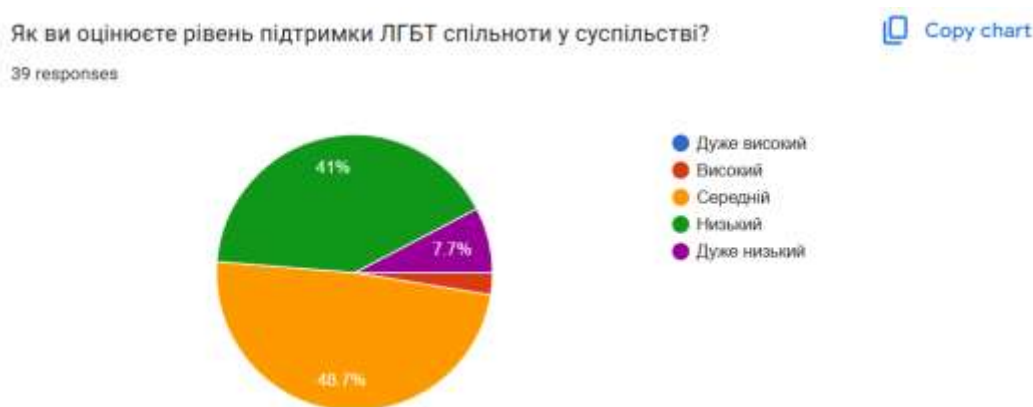

Рис. 2.3.

Загалом отримані дані засвідчують, що хоча у суспільстві помітні певні зрушення у напрямку прийняття ЛГБТ-спільноти, загальний рівень підтримки оцінюється як недостатній.

2.3. Психологічні наслідки дискримінації: стигматизація та внутрішня гомофобія.

Важливо розуміти, що стигматизація сама по собі є складним соціальним явищем, котре виникає як наслідок дискримінації. Проявляється вона у формі негативного та упередженого ставлення до людини або групи людей через їх відмінність або ж належність до тієї чи іншої соціальної категорії. Стигма, що ще може вважатися соціальним «ярликом» проблематична в першу чергу тим, що вона знецінює особу, буквально виключаючи її з числа «нормальних» членів суспільства, а також сприяє формуванню нових негативних стереотипів. [56]

Соціальна стигматизація є явищем глобальним, котре зустрічається в усіх країнах світу. Стигматизація, як і дискримінація має інституційну та міжособистісну форму, проте окрім того існує також і самостигматизація, тобто випадки, коли особа приймає на себе ті негативні ярлики, котрі навішує суспільство. [50]

Очевидно, що стигматизація ЛГБТ-осіб несе за собою тяжкі психологічні наслідки. Часто вона призводить до тривожності, соціальної ізоляції, зниження самооцінки, депресії та соціальної ізоляції. Особливо гостро ці проблеми можуть проявлятися у представників ЛГБТ-спільноти, які мають інтелектуальні або ж розвиткові відхилення, адже ці люди зазнають подвійної стигми, не тільки за ознакою сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності, а й за станом здоров'я. Важливо розуміти, що таке явище як внутрішня стигматизація може призводити до самозвинувачення, відчуття безпорадності та навіть аутизації особистості.

Ще одна актуальна проблема, котра виникає внаслідок дискримінації це внутрішня гомофобія. Це психологічний феномен, який характеризується тим, що особистість інтерналізує соціальну стигму та упередження щодо ЛГБТ+, спрямовуючи їх на себе. Даний стан виникає внаслідок гетеронормативних установок суспільства, в якому тільки гетеросексуальність вважається нормою. [42] Важливо зазначити, що внутрішня гомофобія не є вродженою чи неминучою, а формується під впливом соціального тиску, дискримінаційних практик і культурних наративів.

Одним із ключових психологічних механізмів виникнення внутрішньої гомофобії є когнітивний дисонанс, тобто коли людина одночасно переживає як

свою гомосексуальність так і нав'язані суспільством негативні уявлення про неї. Результатом такого дисонансу є виникнення почуття сорому, тривога, а також провини, що є каталізатором спроб заперечити або ж пригнітити свою ідентичність. [45] Спираючись на дослідження Маєра маємо висновок, що це явище відноситься до меншинного стресу, що значно впливає на психологічне благополуччя особистості. [32]

Ще один з механізмів це захисне витіснення, тобто випадки, коли неприйнятні думка або ж почуття, що пов'язані з власною сексуальною орієнтацією витісняються на рівень підсвідомості, в наслідку чого формується проєктивна форма поведінки. Зокрема це випадку, коли особа демонструє агресивну поведінку у відношенні інших представників ЛГБТ-спільноти. Херрік зазначає, що такий стан є проявом вторинної травматизації. [16]

Внутрішня гомофобія, як правило має багатовимірні прояви у поведінці, а також самооцінці індивіда. Одна з основних характерних ознак це звичайно наявність стійких почуттів провини, а також сорому, які призводять до приховування своєї ідентичності. [16] Це спричиняє поведінкові стратегії уникнення: наприклад, дистанціювання від ЛГБТ-спільноти або участь у гетеросексуальних стосунках для збереження соціального схвалення.

Говорячи про самооцінку, індивіди з внутрішньою гомофобією часто демонструють занижений рівень самооцінки, що супроводжуються тривожністю та депресивними станами. Фестінгер у своїй теорії когнітивного дисонансу пояснював, що суперечність між власними почуттями та соціальними нормами створює сильний внутрішній конфлікт, що проявляється у самозвинуваченні та самоізоляції. [8]

Загалом внутрішня гомофобія значно впливає як на поведінкові стратегії (уникнення, агресія, приховування), так і на самооцінку (занижена впевненість, депресивні симптоми, емоційна нестабільність). Її прояви часто стають бар'єром на шляху до психологічного благополуччя та соціальної адаптації.

Звичайно ж такі явища як стигматизація та внутрішня гомофобія мають неймовірно глибокі наслідки для психічного здоров'я, а також загальної якості

життя представників ЛГБТ-спільноти. Один з найпоширеніших наслідків є розвиток тривожних думок, депресії та суїцидальних думок. Згідно з дослідженням Маєра соціальний стрес та дискримінація підвищують ризики виникнення психопатологічних симптомів. [31]

Також наслідки проявляються у зниженні якості життя індивіда, що найбільш помітно через труднощі у сфері особистісної самореалізації та професійного розвитку. До того ж внутрішній конфлікт, що спричинений неприйняттям власної ідентичності може призвести до самообмеження у соціальних зв'язках, перешкоджати встановленню повноцінних міжособистісних стосунків та загалом призвести до соціальної самоізоляції.

Загалом наслідки стигматизації та внутрішньої гомофобії мають здебільшого деструктивний вплив на психоемоційний стан людини, спричиняючи депресію, тривожний розлад на інші психологічні проблеми, котрі потребують серйозної роботи зі спеціалістами в соціально-психологічній сфері.

Висновки до другого розділу.

У другому розділі дипломної роботи було проведено детальний аналіз форм, а також рівнів дискримінації, з якими регулярно стикаються представники ЛГБТ-спільноти. Окрім того було досліджено який вплив мають ці дискримінаційні практики на соціальне життя спільноти. Отримані внаслідок досліджень результати акцентують увагу на тому, що дискримінація ЛГБТ-осіб в Україні є системною та багатоаспектною, окрім того вона охоплює всі сфери соціального життя.

В першу чергу було виявлено, що дискримінація ЛГБТ-осіб може проявлятися як у прямих, так і в непрямих формах. Згідно з чинним законодавством України, зокрема Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» можемо ідентифікувати, що дискримінація може бути не тільки відвертою й агресивною, а й завуальованою, що проявляється скоріш у вигляді формальної норми, проте на практиці створюють нерівні умови для представників ЛГБТ-спільноти. Це вказує на той факт, що нині в спільноті існують значні юридичні прогалини, а також соціальна інерція, які сприяють закріпленню упередженого ставлення.

Разом з тим аналіз емпіричних даних, зокрема результатів опитування, демонструє, що дискримінаційні практики є поширеним явищем. Близько 43,6% респондентів вказали, що мали досвід зіткнення з дискримінацією. Не менш важливо зазначити, що основними сферами де фіксуються такі випадки є сім'я та заклади освіти (по 46.2%) та інші публічні місця. Це свідчить про те, що в Українському суспільстві гомофобні та трансфобні установки є глибоко укоріненими та проявляються у повсякденному житті через психологічний тиск, булінг та соціальну ізоляцію.

Також важливо звернути увагу на інституційну та правову дискримінацію, що має на увазі відсутність юридичного визнання одностатевих союзів, а також законодавчу прогалину у питанні можливості усиновлення ЛГБТ-парами дітей. Така дискримінація є скоріш прихованою, але незважаючи на це неймовірно

шкідливою, оскільки позбавляє ЛГБТ-осіб базових правових гарантій, а також сприяє збереженню негативних соціальних стереотипів та зміцненню упередженого ставлення суспільства.

Деталізований опис всіх рівнів дискримінації, а саме: ідивідуального, інституційного, культурного та структурного, дозволив сформувати краще бачення масштабів та глибини даної соціальної проблеми. Тож:

- ідивідуальний рівень – особисті упередження, агресія, мова ворожнечі;
- інституційний рівень – дискримінаційні практики в сфері охорони здоров'я, навчальних закладах та при працевлаштуванні;
- культурний рівень – наявність стійких стереотипів та упереджень, щодо ЛГБТ-спільноти, які підтримують ЗМІ, релігійні інституції, тощо;
- структурний рівень – політичні, економічні та правові інституції сформовані таким чином, що маргіналізують ЛГБТ-осіб системно.

Таким чином, можемо зробити висновок, що Україні дискримінація по відношенню до ЛГБТ спільноти все ще є значною соціальною проблемою, яка має багатогранний характер та істотно впливає на добробут та ментально здоров'я представників спільноти. Розуміння цього явища вимагає міждисциплінарного підходу, який має охопити всі сфери діяльності суспільства, адже усунення дискримінації буде вимагати не тільки вдосконалення законодавства, а й активної просвітницької діяльності, формування культури толерантності та поваги до прав людини, а також роботи реального механізму захисту для всіх верст населення без винятків.

РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА СТИГМАТИЗАЦІЇ

3.1. Роль соціальних інституцій у підтримці ЛГБТ-людей.

Соціальні інституції відіграють ключову роль у підтримці, соціалізації та інтеграції ЛГБТ-людей у суспільство. Вони забезпечують нормативне, інформаційне, емоційне та практичне середовище, у якому відбувається взаємодія між особистістю та соціумом. Соціальна інституція у широкому розумінні — це сукупність норм, правил, організацій та структур, що організують людське життя в певних сферах суспільства. [43]

Центри соціальних служб — це державні або недержавні заклади, котрі надають широкий спектр послуг для людей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Вони містять консультування, медичну допомогу, соціальний супровід та допомогу з працевлаштування. Для ЛГБТ-спільноти ці центри можуть бути як надійний ресурс, здатний надати соціальну підтримку в разі відчуження чи проблем з інтеграцією в суспільство.

Центри соціальних служб здатні створювати безпечне середовище для представників ЛГБТ-спільноти, допомагаючи їм адаптуватись до соціуму, розв'язувати питання юридичного захисту та створювати мережу підтримки між однодумцями. Також важливим є аспект правової підтримки, адже ЛГБТ-особи можуть стикатися з порушеннями їхніх прав, що потребує фахової правової допомоги. [4]

Ще одним джерелом соціальної підтримки для ЛГБТ-спільноти є кризові центри, що призначені для надання екстреної допомоги особам, що опинилися у критичних ситуаціях, таких от як насильство, бездомність та інші екстрені соціальні труднощі. Оскільки ЛГБТ-особи часто зазнають фізичного та/або психологічного насильства через свою сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність, вони часто звертаються до кризових центрів задля отримання термінової допомоги. Саме кризові центри представляють собою першу лінію захисту для осіб, що стали жертвами насильства або ж іншої загрози. Вони

можуть забезпечити тимчасовий притулок, а також соціальну реабілітацію, що в свою чергу допомагає знизити фізичну та емоційну ізоляцію. [14]

Також не менш важливими є притулки для ЛГБТ-осіб, котрі надають безпечний простір для тих, хто став жертвою бездомності або ж насильства. Ці установи забезпечують як тимчасову житло, так і підтримку у соціалізації та реабілітації, допомагають вирішити питання працевлаштування та правової допомоги. Притулки дозволяють представникам ЛГБТ-спільноти уникати дискримінації та насильства, пропонуючи безпечне середовище для відновлення фізичного і психологічного здоров'я, що є важливим кроком у боротьбі з соціальною ізоляцією. [29]

Звичайно ж ключовою формою підтримки ЛГБТ-спільноти є психосоціальна допомога, яка включає в себе комплекс психологічних, емоційних, а також соціальних послуг, що спрямовані на поліпшенні психічного здоров'я, а також якості життя ЛГБТ-осіб. В першу чергу вона передбачає собою індивідуальне психологічно консультування, яке допомагає подолати внутрішні конфлікти, що виникли через прийняття власної орієнтації та/або гендерної ідентичності. Окрім того даний тип допомоги спрямований на зниження рівня тривожності, депресії, а також посттравматичних розладів, котрі виникають як наслідок дискримінації. [29]

Іншим дієвим методом психологічної підтримки членів ЛГБТ-спільноти є організація групових терапій, а також психоосвітніх заходів. Перевага групових терапій в тому, що вони створюють атмосферу захищеності, де кожен може поділитися своїм досвідом та почуттями, що в свою чергу сприяє розвитку соціальних навичок, а також формує відчуття єдності відіграючи важливу роль у подоланні соціальної ізоляції. [29] Говорячи про психоосвітні програми важливо розуміти, що вони є спрямованими на розширення знань щодо психологічних аспектів життя ЛГБТ-осіб, а також розвиток навичок самопомоги та формування здорової самооцінки.

Ще один важливий для ЛГБТ-осіб вид допомоги це соціальний супровід, котрий представляє собою багатогранну підтримку на меті якої стоїть

полегшення соціальної адаптації та інтеграції осіб, що відносяться до ЛГБТ-спільноти. Один з основних елементів це індивідуальний супровід, який передбачає собою надання допомоги у вирішенні щоденних проблем та питань, таких як пошук житла, оформлення соціальних виплат, а також допомога з пошуком роботи. Не менш важливим компонентом є й підтримка у сфері професійного зростання та навчання, що дає змогу отримати всі необхідні для самостійного життя навички. Особливу увагу в таких випадках приділяють відновленню соціальних зв'язків тих осіб, які були вражені соціальною ізоляцією внаслідок стигматизації або ж через досвід насильства.

Проте разом з тим важливо усвідомлювати, що навіть якщо соціальна підтримка відіграє важливу роль у житті ЛГБТ-спільноти, доступ до неї частіш за все є обмеженим або ж недосконалим. В рамках проведеного мною опитування респонденти мали змогу відповісти на питання щодо того чи є допомога соціальних служб для ЛГБТ-спільноти в Україні достатньою. (рис. 3.1)

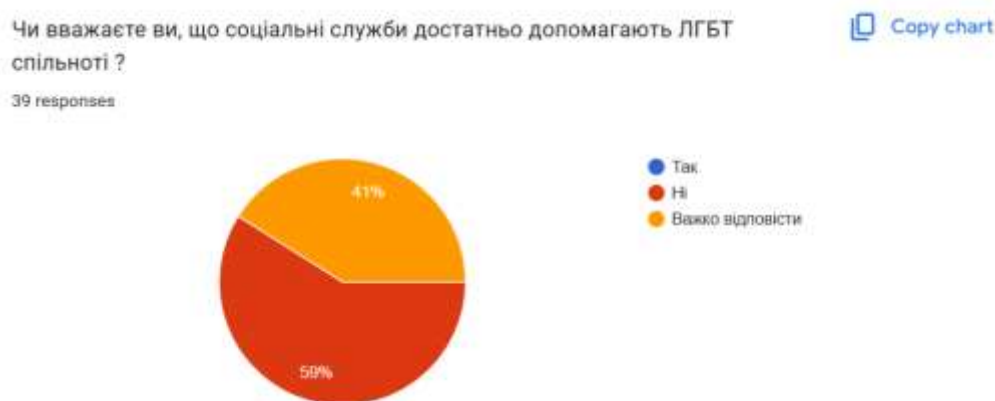

Рис. 3.1.

За результатами бачимо, що 59% опитуваних, що є переважною більшістю відповіли «Ні». Першочергово це вказує на те, що брак ефективної підтримки з боку соціальних служб, на думку представників та спостерігачів ЛГБТ-спільноти ж дійсно відчутним. Окрім того 41% респондентів обрали відповідь «Важко відповісти», що в свою чергу свідчить про брак інформації щодо соціальних послуг, її специфіки для ЛГБТ-людей або ж про неоднозначний досвід взаємодії з цими службами.

Важливо зауважити, що відповідь «Так» не була обрана ні одним респондентом, що робить акцент на тому факторі, що в Україні потребується розвиток соціальних служб, котрі матимуть ЛГБТ-френдлі спеціалістів і будуть надавати весь потрібний перелік послуг. Адже брак довіри, в свою чергу, буде говорити про страх ЛГБТ-спільноти звернутися за допомогою, якої вони потребують.

Згідно з опитуванням переважна кількість ЛГБТ-осіб не зверталася до соціальних служб задля отримання допомоги у подоланні наслідків дискримінації та стигматизації. (рис. 3.2)

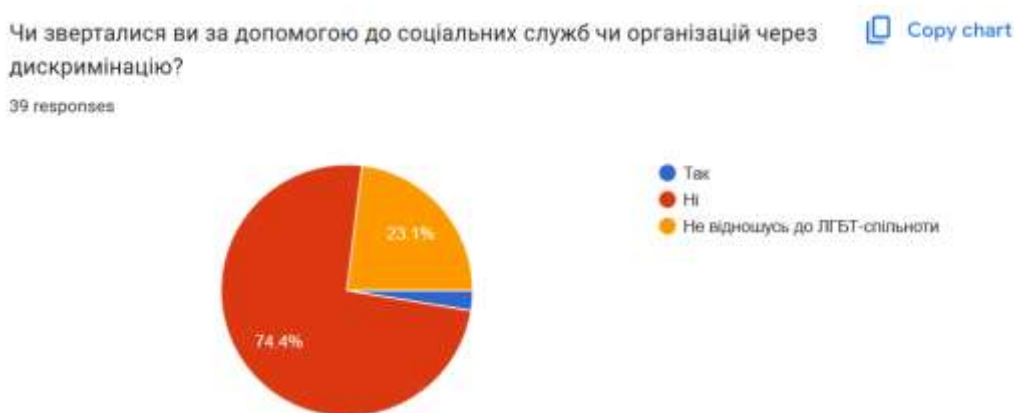

Рис. 3.2

Опираючись на отримані дані бачимо, що лише 2.6% опитаних, тобто 1 особа, зазначили, що мали досвід звернення по таку допомогу. Проте 74.4% респондентів лишили негативну відповідь, що означає відсутність досвіду у зверненні до відповідних установ з запитом про допомогу у подоланні психосоціальних наслідків дискримінації. Важливо зауважити, що 23.1% осіб обрали варіант «Не відношусь до ЛГБТ-спільноти», а отже не мають відповідного досвіду, проте виявили зацікавленість у темі дискримінації ЛГБТ-спільноти.

Загалом результати обох запитань демонструють нам не тільки явний дефіцит соціальної підтримки ЛГБТ-спільноти, а й її обмежену практику фактичного використання. Тож, аналіз отриманих результатів вказує на наявність істотного бар'єра між членами ЛГБТ-спільноти та соціальними службами. Цей бар'єр найчастіше є зумовленим недостатнім рівнем довіри до

соціальних працівників через відсутність у них досвіду роботи з подібними випадками або ж страх зіткнутися з дискримінацією і в соціальній сфері, оскільки кількість неупереджених спеціалістів все ще лишається малою. Доцільно зробити висновок, що вкрай низький відсоток звернень за професійною допомогою на тлі зафіксованих проявів дискримінації вказує на критичну потребу в удосконаленні практик соціальної підтримки, включно з підвищенням професійної компетенції соціальних працівників.

3.2. Громадські організації: міжнародний та український досвід.

Міжнародний досвід підтримки ЛГБТ-спільноти громадськими організаціями може продемонструвати дійсно широкий спектр ефективних практик у всіх сферах життя. У Канаді, США, а також країнах Євросоюзу неурядові організації відіграють ключову роль у формуванні інклюзивного середовища для ЛГБТ-осіб.

Гарним прикладом таких установ у Сполучених Штатах Америки виступають GLSEN та The Trevor Project.

GLSEN, що є аббревіатурою та розшифровується як Gay, Lesbian & Straight Education Network є провідною організацією, яка працює над створенням безпечного та інклюзивного середовища для учнів всіх рівнів починаючи з 1990 року. Організація зосереджена на наступних напрямках: впровадження інклюзивної навчальної програми, активізація підтримки з боку педагогів, прийняття та реалізація політик, які будуть забезпечувати безпеку та інклюзивність, а також підтримка учнівських клубів на кшталт Альянсу з питань гендеру та сексуальності. [13]

А от The Trevor Project є провідною організацією в сфері надання кризової підтримки ЛГБТ-молоді. Організація має цілодобову гарячу лінію, онлайн-консультації, а також текстову підтримку для молодих людей, які перебувають у кризовому стані. У 2022 році в межах національної лінії 988

Suicide & Crisis Lifeline було зафіксовано більше ніж 1,2 мільйони звернень, що в свою чергу підкреслює значимість цієї програми у наданні допомоги вразливим групам. [2]

В контексті громадських організацій для ЛГБТ-спільноти в Канаді є доцільним загадати наступні організацію Egale Canada.

Дана організація була заснована у 1986 році і станом на зараз є провідною організацією, яка займається правозахисною діяльністю з питань прав ЛГБТ-спільноти, а також освітою у сфері прав 2SLGBTQI осіб. Дана організація бере активну участь у судових процесах, зокрема у справах, які спрямовані на захист прав ЛГБТ-спільноти. У 2023 році Egale Canada провели понад 140 тренінгів з інклюзивності, в яких взяли участь 4 200 осіб. [5]

В Європі ж діє ILGA-Europe, яка координує програму "Dignity for All", що направлена на надання екстреної фінансової допомоги, підтримки адвокаційних кампаній, а також тренінги з безпеки для тих організацій, що зазнають потенційної небезпеки через свою діяльність у сфері захисту прав ЛГБТ-осіб.

В Україні ж громадські організації є провідними у наданні соціальної допомоги ЛГБТ-спільноті, зокрема це ГО «Інсайт», ГО «КиївПрайд», ГО «Гей-альянс України» та інші. Кожен з них спрямовує свої сили на надання допомоги, проте здебільшого спеціалізується на дещо різних сферах.

Громадська організація «Інсайт» (рис. 3.3) нині діє в 9 містах України і пропонує членам ЛГБТ-спільноти широкий перелік послуг.

Рис. 3.3

Команда організації займається просуванням, захистом прав та ресурсною підтримкою ЛГБТ-осіб, а також популяризацією ідеї фемінізму та гендерної рівності. В першу чергу організація працює задля забезпечення допомоги членам ЛГБТ-спільноти, а також для тих хто поділяє погляди організації.

Організація працює в різних сферах надання соціальної допомоги спільноти, а саме:

- Підтримка та консультації для ЛГБТ-осіб. Організація пропонує психологічну підтримку, маючи в своєму штаті дружніх до ЛГБТ спеціалістів. Також пропонується юридична підтримка, допомога під час пошуку лікарів, що матимуть статус ЛГБТ-френдлі працівника, надають консультації щодо транс-переходу.

- Адвокація та права людини. Надають допомогу у питанні адвокації прав ЛГБТ людей, а також протидіють гендерно-обумовленому насильству, гомофобії та трансфобії.

- Тимчасові прихистки. Організація має змогу забезпечити тимчасовим житлом у Львові або ж Чернівцях, з усім необхідним: їжа, медикаменти, засоби особистої гігієни, тощо для ЛГБТ-осіб та їх сімей, включно з домашніми тваринами. [22]

Окрім того організація проводить освітні заходи та інформаційні кампанії на різні теми, зокрема спрямовані на підвищення обізнаності щодо прав ЛГБТ-осіб та подолання стереотипів, дискримінації та стигматизації. (рис. 3.4.) Також ГО «Інсайт» організують численні події, що забезпечують безпечний простір для ЛГБТ-осіб та ведуть систематичний моніторинг дотримання прав людини у відношенні ЛГБТ-спільноти в Україні.

Рис. 3.4

ГО «КиївПрайд» (рис 3.5) є однією з провідних організацій, що надають підтримку ЛГБТ-спільноті в Україні. Вони не тільки займаються організацією Маршу Рівності, а й надають комплексну соціальну підтримку ЛГБТ-спільноті.

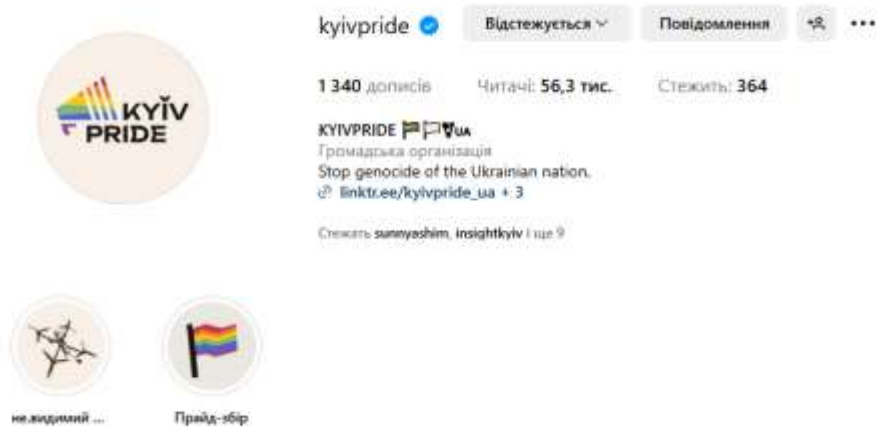

Рис. 3.5

В першу чергу організація забезпечує безкоштовні консультації з психологами, котрі мають досвід роботи з людьми, що відносяться до ЛГБТ-спільноти. Окрім того організуються групи взаємопідтримки для різних категорій спільноти. Ці заходи направлені на можливість вільно ділитися своїм

досвідом без страху засудження, а також на подолання психологічних труднощів, що виникли, як наслідок дискримінації та стигматизації.

Також організація забезпечує надання юридичних консультацій з питань дискримінації, порушення прав за ознакою сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності або насильства. Також організація сприяє у поданні заяв до правоохоронних органів та супроводжує в судових процесах. [26]

Окрім того «КиївПрайд» проводить освітні заходи, на кшталт лекцій, вебінарів та тренінгів, що спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо прав ЛГБТ-спільноти. А соціокультурні заходи, такі як кінопокази та дискусійні клуби є місцями де ЛГБТ-люди можуть провести час без страху засудження.

Загалом, роль громадських організацій є ключовою в кожній країні, адже діяльність таких установ допомагає закрити прогалини у недостатній участі державних організацій у допомозі ЛГБТ-спільноті.

3.3. Рекомендації для громадських організацій щодо підтримки ЛГБТ-спільнот.

Навіть на сучасному етапі розвитку суспільства ЛГБТ-спільнота залишається однією з найбільш вразливих соціальних груп, що систематично зазнає дискримінації та соціального відторгнення. Серед ключових проблем, які впливають на якість життя спільноти: стигматизація та дискримінація у повсякденному житті, обмежений доступ до соціальних послуг та підвищений ризик психоемоційного стресу.

Згідно з дослідженнями ЛГБТ-підлітки втричі частіше ніж їх гетеросексуальні однолітки повідомляють, що стикаються з булінгом у школі, а дорослі члени ЛГБТ-спільноти частіше мають досвід дискримінації при зверненні до закладів охорони здоров'я. [51]

Система соціального захисту в Україні станом на зараз все ще є недостатньо адаптованою до потреб ЛГБТ-спільноти. До основних проявів недосконалості відносяться:

- Відсутність законодавчих гарантій рівного доступу до соціальних послуг;
- брак компетентності у соціальних працівників щодо роботи з ЛГБТ-особами;
- недостатній розвиток механізмів захисту від насильства. [7]

Такі обставини створюють ситуацію подвійного виключення — як на рівні правових механізмів, так і на рівні фактичного доступу до підтримки. Особливо це стосується трансгендерних осіб, які часто не можуть отримати соціальні послуги через юридичні бар'єри, пов'язані з документацією.

Загалом, соціальний працівник відіграє ключову роль у формуванні безпечного та підтримуючого середовища для ЛГБТ-осіб. Згідно з етичним кодексом професії, фахівець повинен керуватися такими принципами, як принцип поваги до гідності та унікальності кожної особистості, недискримінації, а також соціальної справедливості. [7]

Щодо роботи з ЛГБТ-клієнтами важливо виділити декілька ключових моментів в побудові співпраці:

- дотримання гендерно-нейтральної комунікації. У випадку роботи з трансгендним клієнтом використання правильних займенників і вірної форми імені;
- усвідомлення власних упереджень та постійна саморефлексія на основі цього;
- забезпечення повного доступу до послуг без огляду на гендерну ідентичність або ж сексуальну орієнтацію клієнта;

Зважаючи на вищесказане можемо зробити висновок, що соціальний працівник не лише надає послуги, а й загалом виконує роль посередника між клієнтом та системою.

На міжнародному рівні і в Україні існує безліч проєктів роль яких підвищення рівня кваліфікації соціальних працівників. В Україні такою організацією виступає «Точка опору ЮА» оскільки саме вони реалізують програми тренінгів для соціальних працівників зосереджуючись на темах толерантності, безпеки та кризового втручання. [23]

Одним з головних напрямків удосконалення соціальної підтримки ЛГБТ-спільноти є інтеграція гендерно-чутливого підходу у всі сфери соціальної роботи. Він дозволяє соціальним працівникам враховувати все різноманіття гендерних ідентичностей і сексуальних орієнтацій, що є надважливим для створення інклюзивного середовища в якому ЛГБТ-особи мають змогу отримати підтримку без якихось упереджень та дискримінації. Такі введення, в першу чергу, потребують підвищення рівня обізнаності соціальних робітників щодо гендерних аспектів та специфіки ЛГБТ-спільноти. [31]

Саме тому навчання соціальних працівників є ключовим методом інтеграції гендерно-чутливого підходу. Навчальні курси повинні спрямовувати фахівців до більш глибокого усвідомлення розмаїття гендерних виражень та сексуальних вподобань. Вони також мають надати їм навички взаємодії з особами, які зазнають дискримінації через свою сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність. Таке навчання має включати в себе не тільки теоретичні навчання, а й розвиток практичних навичок, таких як, наприклад, правильне використання термінів та готовність підтримувати клієнтів в будь яких критичних ситуаціях. [3]

Індивідуалізація соціальних послуг для ЛГБТ-осіб це та сфера, якій варто приділити особливу увагу. Важливим є створення таких програм, що будуть враховувати специфіку кожного. Як от для трансгендних осіб це може бути доступ до медичних послуг, таких як гормональна терапія або ж корекція гендерних характеристик. Говорячи про інші групи ЛГБТ-спільноти то для них важливими будуть програми психологічної підтримки, що будуть напрямленні на подолання наслідків дискримінації, зокрема внутрішньої стигми і відчуття меншовартості. [13]

Міжсекторальна співпраця між державними установами, соціальними службами та громадськими організаціями є не менш важливим аспектом. Саме спільні зусилля різних секторів можуть значно покращити ефективність підтримки ЛГБТ-спільноти, адже надання їм соціальної допомоги потребує комплексного підходу. До того ж, співпраця з ГО, які знаються на наданні допомоги ЛГБТ-особам, дозволяє отримати доступ до специфічних знань та ресурсів, котрі будуть корисними для підвищення ефективності надання допомоги. [55]

Програми міжсекторальної співпраці можуть включати в себе самі різні форми партнерства, починаючи зі спільних освітніх ініціатив і до створення мультидисциплінарних команд, які мають на меті об'єднати соціальних працівників, психологів, юристів, медичних працівників, тощо. Саме такі команди матимуть змогу надавати комплексну допомогу ЛГБТ-особам, враховуючи всі аспекти їх життя. [37] Подібні напрямки допомоги можуть включати в себе допомогу для ЛГБТ-осіб, що є біженцями та переживають подвійні проблеми дискримінації або ж надання послуг для трансгендерних осіб, котрі потребують спеціалізованої медичної допомоги.

Тож, загалом міжсекторальна співпраця є однією з ключових умов задля створення інклюзивних програм підтримки, які включатимуть в себе адаптовані послуги для ЛГБТ-спільноти. Це матиме позитивний вплив на зниження рівня дискримінації, а також підвищення рівня кваліфікації спеціалістів щодо роботи з ЛГБТ-особами, що забезпечить спільноті кращий доступ до соціальної допомоги.

Висновки до третього розділу.

У третьому розділі було проведено аналіз ролі соціальних інституцій, а також громадських організацій у наданні допомоги ЛГБТ-спільноті як на міжнародному, так і на українському рівнях.

Підсумовуючи всю викладену інформацію можна зробити висновок, що соціальні інституції, зокрема соціальні служби, кризові центри, притулки, а також організації, що надають психо-соціальну підтримку мають значну роль к наданні допомоги ЛГБТ-особам. Саме вони забезпечують безпечне середовище для представників спільноти, сприяють інтеграції у суспільство, а також пропонують допомогу у вирішенні проблем, котрі стосуються всіх аспектів соціального життя. Однак, за результатами опитування можна зробити висновки, що в Україні роль соціальних служб у допомозі ЛГБТ-спільноті все ще є недостатньою, на що вказує 59% голосів респондентів. Станом на зараз переважна частина спільноти не звертається за допомогою через страх дискримінації та засудження, низький рівень довіри до спеціалістів, а також через недостатню кількість інформації. Все це свідчить про наявність суттєвих бар'єрів та відсутність кваліфікованих фахівців, готових працювати з ЛГБТ-особами.

Разом з тим важливо зауважити, що в Україні роль громадських організацій у наданні допомоги ЛГБТ-особам є ключовою. Станом на зараз діє безліч організацій, які готові надавати безоплатну соціальну допомогу ЛГБТ-особам у всіх сферах їх життя, разом з тим займаючись просвітницькою діяльністю суспільства. Найбільш відомими такими організаціями є ГО «Інсайт» та ГО «КиївПрайд» саме вони виконують провідну роль у наданні допомоги ЛГБТ-людям в Україні.

Проте неможливо применшувати роль соціального працівника у допомозі ЛГБТ-особам, оскільки згідно статистикам ЛГБТ-особи набагато частіше стикаються з питанням булінгу, а отже соціальний працівник відіграє ключову роль у формуванні безпечного та підтримуючого середовища для ЛГБТ-осіб.

Важливо зауважити, що згідно з етичним кодексом професії, фахівець повинен керуватися такими принципами, як принцип поваги до гідності та унікальності кожної особистості, недискримінації, а також соціальної справедливості.

Станом на зараз надання соціальної підтримки ЛГБТ-особам в Україні потребує значного розвитку, зокрема просвітницької діяльності, лекцій та тренінгів для фахівців. Найбільшого розвитку потребує індивідуалізація потреб, тобто створення таких програм, що будуть враховувати специфіку кожного, а також міжсекторальна співпраця, яка дозволить розширити спектр послуг та створити справжнє інклюзивне середовище для надання допомоги.

ВИСНОВКИ.

В рамках написання дипломної роботи на тему «Соціальна робота з представниками ЛГБТ-спільноти» було проведено дослідження стану сучасного етапу соціальної підтримки ЛГБТ-людей в Україні, а також виявлено ряд основних проблем з якими стикаються представники даної спільноти. У ході дослідження була досягнута поставлена мета, а також виконано всі завдання, що дозволило здійснити ґрунтовний аналіз ситуації та надати практичні пропозиції для покращення соціальної підтримки ЛГБТ-осіб в Україні.

Аналіз чинного законодавства показав, що в Україні існують окремі правові норми, котрі забезпечують собою захист від дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, зокрема, в трудових відносинах та у сфері освіти. Проте, на жаль, такі норми не мають достатньої практичної реалізації. Зокрема, відсутність комплексної програми, яка б охоплювала всі аспекти соціальної підтримки ЛГБТ-спільноти, наприклад, в сфері охорони здоров'я, соціального захисту та психічного здоров'я, створює серйозні бар'єри для доступу ЛГБТ-осіб до необхідної допомоги. Це підкріплюється відсутністю відповідних державних програм, що мають на меті підтримку ЛГБТ-людей, а також низьким рівнем державної обізнаності щодо специфіки потреб цієї групи населення. До того ж все ще не існує фіксованих кримінальних покаран на ґрунті ненависті через гендерну ідентичність або сексуальну орієнтацію особистості.

Аналіз джерел та суспільної позиції проведений в рамках написання дипломної роботи вказує на те, що дискримінація в різних сферах суспільного життя (медицина, освіта, соціальне забезпечення, трудові відносини) є наймовірною поширеною проблемою. Члени ЛГБТ-спільноти досить часто стикаються з упередженим ставленням, яке, в свою чергу, призводить до їхньої соціальної ізоляції та інших психологічних проблем, таких як депресія та тривожність. Більшість опитаних мною респондентів зазначали, що вони відчувають певний страх у випадку необхідності звернення до державних або

медичних установ, оскільки система надання соціальної підтримки ЛГБТ-спільноті в Україні не є ідеальною.

Важливим результатом аналізу стало виявлення того фактору, що дискримінація не обмежується виключно формальними аспектами, але й має прояви на побутовому та сімейному рівнях через глибоко вкорінені упередження.

Одним з ключових напрямків дослідження стала діяльність неурядових організацій, які працюють з ЛГБТ-спільнотою в Україні. Організації, такі як «Інсайт» та «КиївПрайд», активно займаються правозахисною діяльністю, забезпечують правову підтримку та надають консультації з питань дискримінації та насильства, саме вони є провідними установами, які виступають з питань захисту прав ЛГБТ-спільноти, а також надають їм правову, психологічну та в деяких випадках медичну допомогу.

Крім того, ці організації забезпечують ЛГБТ-людей психологічною підтримкою, організовують соціальні та освітні програми, спрямовані на підвищення інформованості про права ЛГБТ та боротьбу з упередженням.

На основі результатів дослідження були розроблені рекомендації для покращення соціальної підтримки ЛГБТ-спільноти в Україні. Перше, що необхідно зробити, — це створення та впровадження національних програм соціального захисту, які б спеціалізувалися на потребах ЛГБТ-осіб, а також прийняття законопроекту про партнерства, оскільки саме це є одним з шляхів до подолання стигми ЛГБТ-спільноти.

В питаннях надання соціальної підтримки та допомоги важливо розвинути індивідуалізований підхід до потреб ЛГБТ-спільноти завдяки якому кожна група спільноти матиме змогу отримувати допомогу в рамках своїх потреб, підвищення кваліфікації соціальних робітників та міжсекторальна співпраця, яка забезпечить надання допомоги у всіх сферах суспільного життя людини.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА.

1. American Psychological Association. Guidelines for Psychological Practice with Lesbian, Gay, and Bisexual Clients. – American Psychologist, 2012, 67(1), 10–42.
2. Axios. Baldwin-RFK Suicide Hotline: LGBTQ Services. – URL: <https://www.axios.com/2025/05/07/baldwin-rfk-suicide-hotline-lgbtq-services> – Дата звернення: 07.05.2025
3. Baird, K., Allan, R. Gender-Sensitive Social Work: Ethical and Practical Perspectives. – Routledge, 2021
4. Бойко І. Л. Роль соціальних служб у підтримці ЛГБТ-осіб. – Вісник соціальних досліджень, 2021, 8(2), 120–135.
5. Egale. – ГКД: <https://egale.ca/legal> - Дата звернення: 07.05.2025
6. Емірова А. В. Стереотипи: класифікація, механізми виникнення та функції. – Психологічні перспективи, 2020, №36, С. 27–33.
7. European Union Agency for Fundamental Rights. A long way to go for LGBTI equality. – 2020.
8. Festinger, L. A Theory of Cognitive Dissonance. – Stanford University Press, 1957.
9. Foucault, M. The History of Sexuality. Volume 1: An Introduction. – Pantheon Books, 1978.
10. Freedom House. Підтримка союзників із захисту прав ЛГБТ+. – URL: <https://freedomhouse.org/uk/>... – Дата звернення: 11.03.2025
11. GetTest. 7 популярних міфів про бісексуальність. – URL: <https://gettest.com.ua/>... – Дата звернення: 04.05.2025
12. GLAAD. Accelerating Acceptance Study. – URL: <https://www.glaad.org> – Дата звернення: 25.04.2025
13. GLSEN. Four Support. – URL: <https://www.glsen.org/activity/glsens-four-supports> – Дата звернення: 10.05.2025
14. Hatzenbuehler, M. L., Pachankis, J. E. Stigma and physical health among sexual

- minority populations. – *Current Directions in Psychological Science*, 2016, 25(2), 107–113
15. Herek, G. M. Beyond “Homophobia”: Thinking About Sexual Prejudice and Stigma. – *Sexuality Research & Social Policy*, 2004, 1(2), 6–24.
16. Herrick, A. L., Stall, R., Goldhammer, H., Egan, J. E., Mayer, K. H. Resilience as a Research Framework... – *AIDS and Behavior*, 2014, 18(1), 1–9.
17. Human Rights Watch. This Alien Legacy: The Origins of "Sodomy" Laws in British Colonialism. – URL: <https://www.hrw.org> – Дата звернення: 24.04.2025
18. ILGA-Europe. *Annual Review of the Human Rights Situation of LGBTI People in Europe and Central Asia*. – 2023. – Дата звернення: 25.04.2025
19. Insight. ЛГБТ-інклюзивна освіта: посібник для вчителів та вчительок. – Київ: ГО «Інсайт», 2020.
20. Insight. Національний освітній ЛГБТ-індекс. – URL: <https://www.insight-ukraine.org> – Дата звернення: 23.03.2025
21. Insight. Психологічна допомога для ЛГБТ. – URL: [https://www.insight-ukraine.org/...](https://www.insight-ukraine.org/) – Дата звернення: 23.03.2025
22. Instagram. Допис організації. – URL: https://www.instagram.com/p/DGnY6-tulo/?img_index=1 – Дата звернення: 11.05.2025
23. International Federation of Social Workers. Global Social Work Statement of Ethical Principles. – 2018.
24. Кабінет Міністрів України. Національна стратегія у сфері прав людини... – URL: [https://zakon.rada.gov.ua/...](https://zakon.rada.gov.ua/) – Дата звернення: 24.04.2025
25. Кодекс законів про працю України. Стаття 2-1. – URL: [https://zakon.rada.gov.ua/...](https://zakon.rada.gov.ua/) – Дата звернення 25.04.2025
26. KyivPride. Офіційний сайт ГО «КиївПрайд». – URL: <https://kyivpride.org> – Дата звернення: 11.05.2024
27. Life.Pravda. Що таке стигма та чому вона небезпечна... – URL: [https://life.pravda.com.ua/...](https://life.pravda.com.ua/) – Дата звернення: 23.03.2025
28. Ліппман В. Громадська думка / пер. з англ. І. Гирич. – Київ: Основи, 2004.

- 384 с.
29. McNair, R., Thomason, K. The role of shelters in providing support for LGBTIQ youth. – *Journal of Homosexuality*, 2019, 66(4), 444–460.
30. Mentalk. Важливість безпечного простору для ЛГБТІ-молоді. – URL: [https://www.mentalk.com.ua/...](https://www.mentalk.com.ua/) – Дата звернення: 11.03.2025\
31. Meyer, I. H. Prejudice, Social Stress, and Mental Health... – *Psychological Bulletin*, 2003, 129(5), 674–697.
32. Minority stress // Wikipedia (англ.). – URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Minority_stress – Дата звернення: 24.03.2025
33. Moscovici, S. *The Age of the Crowd: A Historical Treatise on Mass Psychology*. – Cambridge University Press, 1985.
34. Мудрик А. В. Соціальна педагогіка: підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 232 с.
35. Nash Mir Human Rights Center. *Annual Report on the Situation of LGBT People in Ukraine*. – URL: <https://gay.org.ua/publications/> – Дата звернення: 2023
36. OECD. *Society at a Glance 2020*. – URL: <https://www.oecd.org> – Дата звернення: 24.04.2025
37. Pew Research Center. *Global Divide on Homosexuality Persists*. – URL: <https://www.pewresearch.org> – Дата звернення: 25.04.2025
38. Правовий акт. – URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T125207?an=7> – Дата звернення: 24.03.2025
39. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5207-17>. – Дата звернення: 18.05.2025.
40. ResearchGate. Психологічні особливості конструювання образів ЛГБТ-людей... – URL: [https://www.researchgate.net/...](https://www.researchgate.net/) – Дата звернення: 24.03.2025
41. Sears, B., Mallory, C. *Discrimination against LGBT People in the United States*:

- Evidence from 2020. – The Williams Institute, UCLA School of Law, 2020 – URL: <https://williamsinstitute.law.ucla.edu>
42. Sexual Stigma and Sexual Prejudice in the United States: A Conceptual Framework. In D. A. Hope (Ed.), Contemporary Perspectives on Lesbian, Gay, and Bisexual Identities. – Springer, 2009.
43. Соціологія: підручник / за ред. О. В. Ручки. – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – С. 172.
44. Тажибаєва С. К., Мельник М. І. Соціальні стереотипи як механізм соціального пізнання. – Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2019, №2 (325), С. 139–147.
45. Товщик С. А. Психологічні особливості конструювання образів ЛГБТ-людей... – URL: <http://eprints.zu.edu.ua/>... – Дата звернення: 04.05.2025
46. Теорії розвитку особистості Еріка Еріксона: вісім стадій розвитку особистості – URL: <https://www.alife.com.ua/teoriyi-rozvytku-osobystosti-erika-eriksona-visim-stadij-rozvytku-osobystosti/>– Дата звернення: 25.03.2025.
47. Twitter (X). Цитата про підтримку ЛГБТ в локорні «Not Me» – URL: <https://x.com/>... – Дата звернення: 04.05.2025
48. UNAIDS. Confronting Discrimination... – URL: <https://www.unaids.org> – Дата звернення: 24.04.2025
49. Центр прав людини ZMINA – Допомога ЛГБТК+ людям. [Електронний ресурс]. – URL: <https://help.upogau.org/> – Дата звернення: 23.03.2025
50. Ukr-socium. Соціологічний журнал, №4(60–70), 2010. – URL: <https://ukr-socium.org.ua> – Дата звернення: 04.05.2025
51. United Nations Development Programme. Tackling Social Norms: A game changer for gender inequalities. – 2020.
52. Wikipedia. Гомофобія. – URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гомофобія> – Дата звернення: 24.03.2025
53. Wikipedia. ЛГБТ-історія. – URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ЛГБТ-історія> – Дата звернення: 10.03.2025

54. Wikipedia. Стереотипи про ЛГБТ. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Стереотипи_про_ЛГБТ – Дата звернення: 04.05.2025
55. World Health Organization. Improving LGBTIQ+ health and well-being with consideration for SOGIESC. – 2021.
56. Zmina. Подвійна боротьба: як відстоюють свої права ЛГБТ-люди з інвалідністю. – URL: <https://zmina.info/articles/...> – Дата звернення: 04.04.2025
57. Що таке дискримінація? – URL: <https://kharkivoda.gov.ua/...> – Дата звернення: 23.03.2025